"بەشی هەشتەم"

هەندێ ئەحکام تایبەت بە ئافرەتانەوە لە (حەج) وعەمرەدا /

حەج کردن بۆ ماڵی خوای گە ورە بە شێوە یەکی گشتی فەرزی کیفایەیە هەموو ساڵێك لەسەر هەموو موسڵمانان . وە لەسەر هەموو موسڵمانێك کە مەرجەکانی واجبێتی (حەج)ی تیدا بێت لە ژیانیدا یەك جار فەرزە لەسەری ٠ وە لەوە زیاتر ئەوە سوننەتە ٠ وە(حەج) یەکێکە لە پایەکانی ئیسلام ٠ وەبەشێکە لە جیهاد بۆ ئافرەتان ٠ بەو فەرمودەیەی کە (عائشة) ڕەزای خوای لێبێت لە پێغەمبەری (ﷺ) پرسیوە ((یا رسول الله هل علی النساء جهاد ؟ قال نعم علیهن جهاد لا قتال فیه الحج والعمرة)) رواه ابن ماجة (٢٩٠١) في المناسك باب الحج جهاد النساء وأصله في البخاري (٦/٧٥) في (الجهاد) باب جهاد النساء . واتە ئایا ئافرەتان جیهادیان لەسەرە فەرمووی بەڵێ جیهادێك کوشتنی تێدانییە ئەو یش ٠ (حەج و عەمرەیە) . (رواه احمد وأبن ماجة بسند صحیح)وە لە صەحیحی بوخاریدا هاتووە کە عائشة ڕەزای خوای لێبێت بە پێغەمبەری(ﷺ) فەرموو ئێمە پێمان وایە کە (جیهاد) باشترین کردوەوە یە ٠ ئایا ئێمە واتا ئافرەتان جیهاد نەکەین پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی بەڵام باشترین جیهاد حەجێکی قەبوڵ کراوە . وە لە حەجدا هەندێ ئەحکام هەیە تایبەتە بە ئافرەتان .

١/ **بوونی مەحرەم** : حەج هەندێ مەرجی گشتی هەیە بۆ پیاو وئافرەت یەکسانە ئەویش بریتی‌یە لە (ئیسلام) و (عەقڵ) و (ئازاد بێت) وە (گەیشتنە تەمەنی بالغ بوون) ٠ هەروەها پارەی چون وهاتنەوەی هەبێت ٠ بەڵام هەندێ خاڵێ تایبەت هەیە تا یبەتە بە ئافرەتان ئەوانیش (١) ٠ ئەبێت کەسێکی (مەحرەم)ی لە گەڵدا بێت وەکو مێرد یان باوك یان کەسێکی بێت کەبە هەتاهەتایی لەسەری حەرام بێت بەهۆی نەسەبەوە ٠ یان بە هۆی (مباح)ەوە وە کو برای لە شیرەوە ٠ یان ئەگەر دایکی شوی کردبوە وە ئە وا مێردەکەی دایکی دەبێتە (مەحرەم) یان کوڕی مێردەکەی وە بە ڵگەش لەسەری زۆرە لەوانە إبن عباس (ڕەزای خوای لێبێت) بۆمان دەگێڕێتەوە فەرمووی (گوێم لە پێغەمبەر (ﷺ) بوو ووتاری ئەدا دەیفەرموو هیچ پیاوێك بە تەنیا لەگەڵ ئا فرەتدا نەمێنێتەوە مەگەر ئافرەتەکە مەحرەمێکی لەگەڵدا بێت ٠ وە ئافرەت سەفەر نەکات بە بێ (مەحرەم) لەم کاتەدات پیاوێك هەڵساو ووتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) من خێزانەکەم بۆ حەج کردن ڕۆیشتوە ٠ وە خۆشم بۆ چەند غەزایەك ناوی خۆم نووسیوە ٠ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی دەرچۆ بە پەلە لەگەڵ خێزانەکەتدا حەج بکە . (متفق علیه) وە لە عبد الله ی کوڕی ئیمامی عومەرەوە (ڕەزای خوا لە هەردووکیان بێت) فەرمووی پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی ئافرەتان سەفەر نەکەن ٠ سێ جار ئەمەی دوو بارە کردووە ٠ دوایی فەرمووی مەگەر لەگەڵ مەحرەمێکدا بێت . (متفق علیه) ٠ وە فەرموودەکان لەسەر ئەوە زۆرن کە نەهی لە سەفەری ئافرەتان دەکەن بەبێ مەحرەم ئیتر بۆ حەج بێت یان بۆ هەرکارێکی تربێت . هۆکەشی ئاشکرایە کەئافرەت لاوازە و تووشی ناڕەحەتی وناخۆشی سەفەر دەبێت تەنها پیاوان دەتوانن بەرامبەر ئەو ناڕەحەتیانە خۆڕاگرین هەروەها ئافرەت چێی چاوو تەماح و ئارەزووی پیاوخراپانە لەبەر ئەوە بەهیچ شێوەیەك بواری ئەوەنی‌یە بەتەنها سەفەر بکات مەگەر مەحرەمێکی خۆی لەگەڵدا بێت بیپارێزێت لەناڕەحە تیەکانی ڕێگاو خراپەی خراپەکاران ٠ وە بە مەرج گیراوە ئەومەحرەمە دوو مەرجی تێدابێت ئەوانیش بالغ بوونی وئیسلامەتی ٠ چوونکە کەسی (بێباوەڕ) متمانەی پێ ناکرێت ٠ ئنجا ئەگەر ئەو ئافرەتەی وابوو لەوەی کە مەحرەمێکی ئاوای دەست نەکەوت ٠ ئەوا پێویست دەکات کەسێك لەجیاتی خۆی بگرێت حەجی بۆبکات .

٢/ ئەگەر ئەو حەجەی فەرز نەبوو واتاجاری یەکەم نەبوو تەنها سوننەت بوو ئەوا مەرجەکە هاوسەرەکەی ڕێگای ڕۆیشتنی پێبدات ٠ لەبەرئەوەی حەقی مێردەکەی تێدا دەڕوات ٠ إبن قدامة (ڕەحمەتی خوای لێبێت) لە (المغني)دا بەرگی (٣) لاپەڕە (٢٤٠)دا دەفەرموێت حەجی سوونەت مێرد دەتوانێت ڕێگری بکات هەروەها (إبن المنذر) دەفەرموێت : ئەوانەی

که من فەرموودەم لێوەرگرتوون هەموویان کۆدەنگن لەسەر ئەوەی که پیاو بۆی هەیە و دەتوانێت ئەگەر بیەوێت ڕێگری له خێزان بکات بۆ چوون بۆ حەجی سوننەت . ئەمەش لەبەر ئەوەی که مافی مێرد واجبە لەبەر ئەوە ئافرەت بۆی نی‌یە بیفەوتێنێت بۆ کارێك که واجب نەبێت .

٣/ درووستە کە ئافرەت حەج و عەمرە بکات لەجیاتی پیاوێك کە خۆی نەتوانێت . شیخ الإسلام ابن تيمية له (مجموع الفتاوى)دا بەرگی (٢٦) لاپەڕە (١٣)دا وەدەفەرموێت . دروستە ئافرەتێك لەجیاتی ئافرەتێکی تر حەج بکات ئەگەر ئەو ئافرەتە عوزری هەبوو ئەمە کۆدەنگی زانایانی لەسەرە . ئیتر ئەگەر ئەو ئافرەتە کچی خۆی بوو یان کچی نەبوو هەردروستە . هەروەها دروستیشە ئافرەت لەجیاتی پیاو حەج بکات لای هەر چوار زاناکان و جمهوری زانایان ، هەروەك جۆن پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی کردوە بەو ئافرەتە (خثعمية) کە حەج بۆ باوکی بکات کاتێك کە ئافرەتەکە ووتی . ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) حەج کە فەرزێکی خوای گەورەیە لەسەر بەندەکانی . لەسەر باوکم فەرزبووە بەڵام باوکم زۆر پیرە و ناتوانێت پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی پێکرد کە حەجی بۆ بکات . لەگەڵ ئەوەی ئیحرامی پیاو تەواو ترە لە ئیحرامی ئافرەت .

٤/ ئەگەر ئافرەت توشی (حيض) یان (نفاس) بوو لەو کاتەی کە بەڕێگاوەیە بۆ حەج ئەوا ڕێگا تەواو دەکات و دەڕوات . وەئەگەر تووشی ئەم حاڵەتانە بوو لە کاتی (ئیحرام)دا ئەوە ئیحرام دەبەستێت هەروەکو ئافرەتانی تر کە پاکن لەبەر ئەوەی (ئیحرام) بەستن بەمەرج نەگیراوە پاکبێت شیخ إبن القدامة لە (المغنى)دا بەرگی (٣) لاپەڕە (٢٩٣-٢٩٤)دا دەفەرموێت : وە پوختەی ئەم باسە ئەوەیە کە خۆشۆردن لە کاتی (ئیحرام)دا بۆ ئافرەتان دروستە هەر وەك چۆن بۆ پیاوان دروستە . چونکە عبارەتی (حائض و نفساء) تەواو ترە ! ، چونکە فەرموودە لەوبارەیەوە هاتووە جابر (ڕەزای خوای لێ-بێت) لە بەشێکی فەرموودەکەدا دەفەرموێت : (تاگەیشتینە (ذوالحليفة) لەوێ ئەسمائی کچی عميس (ڕەزای خوای لێبێت) محمەدی کوڕی ئەبوبکر)ی بوو ، ئنجا جوابی نارد بۆ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی چی بکەم ئەویش فەرمووی (ﷺ)خۆی بشوات و پارچە قوماشێك بدات بەڕەحمی‌دا ئیتر (ئیحرام) ببەستێت (متفق عليه) ، وەلە ئیبن و عەباسەوە (ڕەزای خوای لێبێت) لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) فەرموویەتی (حائض و نفساء) ئیحرام دەبەستن و هەموو کارەکانی تردەکەن تەنها طەواف نەبێت بەدەوری کەعبەدا) (رواه أبو داود) . وە پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی کرد بە عائیشە (ڕەزای خوای لێبێت) کە خۆی بشوات بۆ (إهلال) لە کاتی حەجدا وە مەبەست لە خۆشۆردنی (حائض و نفساء) لەکاتی ئیحرامدا پاکێتیەو ئەو بۆنە ناخۆشانە ناهێڵێت بۆ ئەوەی ئازاری ئەو خەڵکانە نەدات کە کۆبونەتەوە وە پیسی کەم دەکاتەوە ، ئەگەر لەکاتی ئیحرامدا بوون هیچ زەرەرێکی نابێت بۆ ئیحرامەکەیان بەڵام دەبێت ئاگاداربن لەو کارانەی کە زەرەری بۆ ئیحرامەکەیان هەیە وەکو ، نابێت طەواف بەدەوری کەعبەدا بکەن تاوەکو لە (حيض و نيفاس)کەیان پاك دەبنەوە و خۆیان دەشۆن وە ئەگەر ڕۆژی عەرەفە بوو هێشتا پاك نەبووبوونەوە وە ئەمانیش (ئیحرامیان بۆ عمره و تمتع بۆ حەج) بەستبوو ئەوە دەبێت (ئیحرام ببەستن بۆ حەج) . وە ئەکەونە ناو عەمرەوە ئەوا دەبن بە (قارنتين) جۆرێکە لە حەج . وە بەڵگەش لەسەر ئەمە ئەوەیە کە (عائشە ڕەزای خوای لێبێت) تووشی (حيض) بوو لە کاتێکدا نیەتی عەمرەی هەبوو ، پێغەمبەری خوا (ﷺ) هاتە ژوورەوە بۆلای سەیری کرد (عائشە ڕەزای خوای لێبێت) دەگری فەرمووی ئەوە چیتە لەوە دەچێت تووشی (حيض) بوبيت ، فەرمووی بەڵێ . فەرمووی (ئەوە حاڵەتێکە خوای گەورە لەسەر کچانی ئادەمی نووسیوە ، ((إفعلي كما يفعل الحاج غير ألاّ تطوفي بالبيت حتى تطهري)) واتە ئەوە ئەنجام بدە کە چۆن حاجیەکان ئەنجامی دەدەن تەنها ئەوەندە نەبێت طەواف بەدەوری کەعبەدا مەکە)[1] (البخاري ومسلم) .

---

[1] رواه البخاري (٤٠٧/١) في الحيض ومسلم (١٢١١) في الحج .

تێبینی :- بەڵام کە پاك بویەوە ئینجا طەوافەکەی دەکات .

زانای پایەبەرز إبن القیم (ڕەحمەتی خوای لێبێت) لە (تهذیب السنن)دا بەرگی (٢) لاپەڕە (٣٠٣)دا دەفەرموێت فەرموودە ڕاستەکان ئاشگران لەسەر ئەوەی کە عائشە (ڕەزای خوای لێبێت) یەکەم جار نیەتی (عمرەی)ی هەبووە پاشان پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی پێ کردووە کە حەج بکات ئەمە پاش ئەوەی کە تووشی (حیض) بووە کە بو بە قارن . لەبەر ئەوە پێغەمبەر (ﷺ) پێی ووت بۆ تۆ تەنها ئەوەندەی بەسە کە طەواف بکەیت و بەینی صەفا و مەڕوەش بۆ حەجەکەشت و عەمرەکەیشت) .

٥/ ئافرەت چی دەکات لە کاتی (ئیحرام)دا :- هەر ئەو کارانە ئەنجام دەدات کە پیاو ئەنجامی دەدەن وەك خۆشوردن و خۆپاك ڕاگرتن و بڕینی قژ و نینۆك کردن و نەهێشتنی بۆنی ناخۆش بۆ ئەوەی لە کاتی (ئیحرام)دا نەبێت بۆ ئەم کارانە چونکە لەو کاتەدا ئەمانە قەدەغەیە ، بەڵام ئەگەر پێویستی بەوانە نەدەکرد ئەوە پێویست ناکات ئەنجامیان بدات چونکە ئەوانە لە پێداویستیەکانی ئیحرام نییە ، وە هیچی تیانیەیە ئەگەر بۆن بدات لە لەشی بە بۆنێك کە زۆر بەهیز نەبێت ، بەو فەرموودەیەی کە عائشە (ڕەزای خوای لێبێت) کە دەفەرموێت ئێمە لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) چوینەدەرەوە سکمان دەدا لە ڕوومان لە کاتی (إحرام)دا ئەگەر یەکێکمان ئارەقی بکردایەتەوە بە دەم و چاویدا دەهاتە خوارەوە پێغەمبەریش (ﷺ) دەیبینی و قەدەغەی نەدەکردین . (رواه أبو داود) ئیمامی شوکانی لە (نیل الأوطار) بەرگی(٥) لاپەڕە (١٢)دا دەفەرموێت : بێدەنگی پێغەمبەر (ﷺ) بەڵگەیە لەسەر دروستێتی ئەو کارە چونکە هەرگیز بێدەنگ نەدەبوو لەسەر کارێك کە شەرعی نەبوویێت .

٦/ لە کاتی (ئیحرام)دا برقع و نیقاب لائەدات . ئەگەر ئەوانەی لە پێش (ئیحرام)دا پۆشیبوو ، وەئەو دوانەش داپۆشەرێکن بۆ دەم و چاو تەنها لە ئاستی چاوی دوو کونی تێدایە ئافرەت لەو کونەوە سەریری لێوەدەکات بەو فەرموودەیەی کە دەفەرموێت (لاتنقب المحرمة) واتە : با ئافرەتی ئیحرام بەستوو نیقاب نەکات . رواه البخاری . وبرقع لە نیقاب بەهێزترە . ، وەئەگەر دەستکێشی لەدەستا بوو لایان دەدات . ئەگەر نیقاب و دەست داپۆشین واجب بێت بە قەناعەتی ئەو کەسە ئەوا بەشێکیتر دایان دەپۆشێت . وشیخ الإسلام ابن تیمیة (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرموێت : ئافرەت عەورەتە هەر بۆیە دەبێت پۆشاکێك لەبەر بکات کە داپپۆشێت :

هەروەها ئیبن القیم (ڕەحمەتی خوای لێبێت) لە (تهذیب السنن)دا بەرگی (٢) لاپەڕە (٣٥٠) دەفەرموێت هیچ ووشەیەکیش نیەیە لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) کە فەرمووبێتی لە کاتی ئیحرامدا واجبە ئافرەت ڕووی دەربخات ، تەنها ئەوەندەنەبێت کە نەهی لە نیقاب کردووە . تاوەکو دەفەرموێت جێگیربووە لە (أسماء)وە کە دەم و چاوی داپۆشیوە لەکاتی (ئیحرام)یشدا بووە ، ((کان الرکبان یمرّون بنا ونحن مع رسول الله (ﷺ) محرمات فإذا حاذوا بنا سدلت ......))[2] . واتە عائشە (ڕەزای خوای لێبێت) دەفەرموێت ئێمە لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ)دا بوین لە ئیحرامدا بووین سوار ئەیاندا بەلاماندا . ئەگەر نزیکمان بونایەوە ئەوە هەر یەکێکمان جلبابەکەی لەسەر سەری شۆڕدەکردەوە بۆ سەردەم و چاوی وە ئەگەر دوور بکەوتنایەتەوە لامان دەبرد . أبو داود . جا بزانە ئەی خوشکی موسوڵمان کە قەدەغەکراوە لێت کە دەم و چاوت و دەستت داپۆشیت بەو شتانەی کە تایبەتیە وەکو نیقاب و دستکێش لەکاتی (ئیحرام)دا ، بەڵام لە کاتی تردا ئەوا جێگای جیاوازی نێوان زانایانە بەڵگەی بەهێزتر ئەوەیە کە واجب نیەیە :- ، وەهیچ بەڵگەیەکیش نیەیە بۆ ئەوەی کە شتێك دابنرێت بۆ ئەوەی ئەو پارچە قوماشە

[2] أبو داود (١٧٥٧) ، ابن ماجة (٢٩٣٥) .

بەردەم و چاو نەکەوێت وەك پارچەدارێك یان عەمامە لەسەر کردن یان بە دەست بەرزکردنەوەی چونکە بەردەم و چاویش بکەوێت هیچی تێدانییە .

٧/ دروستە بۆ ئافرەت هەرچی جلێکی ئافرەتانە لەبەر بکات لەکاتی (ئیحرام)دا کە خۆی بیەوێت بەو مەرجەی ڕازاندنەوەی تێدانەبێت و خۆشوبهاندن نەبێت بە جل و بەرگی پیاوان ، وە تەسك نەبێت کە ئەندامەکانی لەش دەربخات . وە تەنکیش نەبێت کە لاشەی دانەپۆشێت . وەهەروەها کورتیش نەبێت کە قاچی و دەستی دەربکەوێت . بەڵکو دەبێت فراوان و ئەستووربێت .

مەرج نییە ڕەنگێکی دیاری کراو لەبەر بکات وەك سەوز بەڵکو هەر چ ڕەنگێك کە خۆی بیەوێت دەتوانێت ئیتر سوور بێت یان سەوز یان ڕەش وەبۆی هەیە بیگۆڕێت بەڕەنگێکی تر ئەگەر ویستی هەبوو .

٨/ وە سوننەتە بۆ ئافرەتیش کە (لبيك اللهم لبيك)بکات دوای (ئیحرام) بە ئەندازەی ئەوەی کە خۆی گوێی لێبێت . (ابن عبد البر) دەفەرموێت زانایان لەسەر ئەوەکۆن کە سوننەت وایە کە ئافرەت دەنگ بەرز بکاتەوە تەنها ئەوەندەی بۆ خۆی گوێی لێبێت . بەڵکو مەکروهە دەنگ بەرز بکاتەوە لەترسی فیتنە ، لەبەر ئەوە سوننەت نییە بۆی کە بانگ بدات وە قامەت بکات وەلە نوێژیشدا بۆ ئافرەت هەیە تەنها بەدەستی ڕاستی بدات بە دەستی چەپیدا ئەگەر ئیمام سەهووی کرد نابێت بڵێت (سبحان الله) دیارە هەر لەبەر دەنگەکەی) وەرگیراوە لە (المغني) بەرگی (٢) لاپەڕە (٣٣٠-٣٣١)دایە . تەواو .

٩/ هەرەوها واجبە لەسەر ئافرەت تەواو خۆی داپۆشێت لەکاتی (طەواف)دا . وەدەنگی بەرز نەکاتەوە . وەچاوی لەحەرام بپارێزێت ، وە پیاوان ناڕەحەت نەکەن بەتایبەتی لای بەردەڕەشەکەو ڕووکنی یەمانی . وە طەواف کردنی ئافرەت لە دوورترین ڕیزەکانەوە کە پیاوان ناڕەحەت نەکات خێرترە لە طەواف کردنی لە نزیك کەعبە کە ناڕەحەتی پیاوانی تێدابێت ، چونکە ئەو ناڕەحەت کردنە حەرامە . لەبەر ئەوەی فیتنەی تێدایە لەو تێکەڵاوبوونەیان لەگەڵ پیاواندا وە نزیکی لە کەعبەوە و ماچ کردنی بەردەڕەڕەشەکە سوننەتە ئەگەر توانرا ، بەڵام نابێت بۆ سوننەتێك حەرامێك ئەنجام بدرێت . بەڵکو لەم کاتەدا بۆ ئافرەتان سوننەت نییە . تەنها دەتوانێت کە گەیشتە ئاستی ئیشارەتی بۆ بکات ئیمامی نەوەوی لە (مجموع)دا بەرگی (٨) لاپەڕە (٣٧)دا دەفەرموێت باش نییە بۆ ئافرەتان کە ماچی بەردەڕەشەکە بکەن ، یان دەستی لێبدەن . مەگەر کاتێك چواردەوری کەعبە چۆڵبێت لە شەودا یان کاتێکی تربێت ، چونکە زەرەری بۆ خۆیان و غەیری خۆشیان دەبێت . هەروەها لە (المغني)دا بەرگی (٣) لاپەڕە (٣٣١) دەفەرموێت : چاك وایە بۆ ئافرەت کە طەواف یە شەوبکات ٠چونکە زیاتر داپۆشراترە وکەمتر خەڵك توشی ناڕەحەتی دەکەن ٠ وەزیاتر ئەتوانێت لە کە عبە نزیك بیتەوە ودەستی بدات لە بەردەرەشەکە .

١٠/ وە بە نیسبەت (طەواف)ەوە بۆ ئافرەتان وەسەعی نێوان صەفاو مەروە هەمووی بە ڕۆیشتنە ٠ ئیبن المنذر دەفەرموێت ٠٠ ئەهلی عیلم لەسەر ئەوەکۆن کە ئافرەت نابێت هەروەلەو ڕاکردن بکات بەدەوری کەعبە و نیوان صەفاو مەروەش هەر بە ڕۆیشتنە ٠ چونکە بنچینەی ئەودوانە ئەوەیە کە پێست دەردەکەوێت وە بۆ ئافرەت نابێت بەڵکو ئافرەت داوایان لێ دەکرێت کە داپۆشراوبێت بەڵام لە هەموو لەو ڕاکردنەدا بۆی هەیە لاشەی دەربکەوێت کە ئەمەش دروست نییە .

١١/ ئافرەت چی بکات ئەگەر چووەحاڵەتی (حیض)ەوە لەکاتی مە ناسیکەککانی حەجدا وەچیش نابێت بکات ٠ تاوەکو پاك ئەبێتەوە ٠ هەموو کارەکان ئەنجام ئەدات ٠وەکو ٠٠ ئیحرام بەستن ووە ستان لەسەر عەرەفەومانەوەلە مزدەلیفە ٠بەلام طەواف بە دەوری کەعبە داناکات تاوەکو پاك دەبێتەوە بەوفەرموودەی عائیشە ڕەزای خوای لێبێت کە چوبوە حاڵەتی (حیض)ەوە پێغەمبەر (ﷺ) پێی فەرموو ((إفعلي كما يفعل الحاج غير ألاّ تطوفي بالبيت حتى تطهري))[٣] واتە : هەموو

---

[٣] رواه البخاري (٤٠٧/١) في الحيض ومسلم (١٢١١) في الحج .

ئەوکارانە ئەنجام بدە کە حاجیەکانی تر ئەنجامی ئەدەن تەنها طەواف نەبێت تاوەکو پاك ئەبێتەوە ٠ ئیمامی شەوکانی (ڕەحمەتی خوای لێبێت) لە (نیل الاوطار)دا بەرگی (٥) لاپەرە (٤٩) دادەفەرموێت فەرموودەکە ئاشکرایە کە ڕێگری کراوە لە (حائض)کە طەواف بکات بەدەوری کەعبەدا تاوەکو خوێنی نامێنێت وخۆی ئەشوات ٠ وە قەدەغەکردنەکەش مەبەست تیایدا ئەوەیە کە ئەگەر بکرێت بە تاڵەو دانامەزرێت ئەوەش ووتەی جمهوری زانایانە هەروەها سەعی نێوان صەفاو مەروە ناکات چونکە سەعی دروست نیە تەنها لەدوای طەواف نەبێت پێغەمبەر (ﷺ) سەعی نەکردوە تەنها لە دوای طەواف نەبێت وەئیمامی نەوەوی (ڕەحمەتی خوای لێبێت) لە (المجموع)دا بەرگی (٨) لاپەرە (٨٢)دا دەفەرموێت ٠ بە بۆچوونی ئێمە ئەگەر سەعی بکات پێش طەواف ئەوا سەعیەکەی دانەمەزراوە٠ وە ئەمە ش ووتە جمهوری زانایانە ٠ هەروەها ماوردی إجماعی لەسەر ئەمە نەقل کردووە ٠ وەئەمەش مەزهەبی ئیمامی مالیك وابی حنیفە و(ئیمام أحمد)ە ٠ بەڵام ئیبن المنذر لە عطاء وە هەندێك زانای فەرموودە ناسی گێڕاوەتەوە کە دروستە پێش طەواف بکرێت وە بەڵگەشمان ٠٠ ئەوەیەکە پێغەمبەر (ﷺ) سەعی کردوە دوای طەواف ٠ وەفەرمووشیەتی لە منەوە مەناسیکە کان وەربگرن ٠ بەلام فەرمودەکەی ئیبن شریك (ڕەزای خوای لێبێت) لە هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) بووە فەرموویەتی لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) دەرچوین بۆحەج ٠ خەلك ئەهات بۆلای پێغەمبەر (ﷺ) هەیان بوو پرسیاریان لێ ئەکردو پێیان ئەوت ئەی پێغەمبەر (ﷺ) سەعیم کرد پێش طەواف ئایا شتێکم پێش خستوە یان دوا خستوە ٠ ئەویش دەیفەرموو ((لاحرج إلّا على رجل إقترض من عرض رجل مسلم وهو ظالم ....))[٤] واتە : ئەمە هیچی تێدا نیە تاوانی گەورە ئەوەیە کە موسوڵمانێك ستەم بکات لە برای موسوڵمانی خۆی یان غەیبەتی بکات ئەوە بە ڕاستی تاوان و تیاچووە . وەشیخ محمد الامین الشنقیطی (ڕەحمەتی خوای لێبێت) لە تەفسیرەکەیدا (أضواء البیان) لە بەرگی (٥) لاپەرە (٢٥)دا دەفەرموویت بزانەکە جمهوری زانایان کە لە ناویاندا هەر چوار زاناکەش لە سەرئەوەن کە سەعی دروست نیە تەنها دوای طەواف نەبێت ٠ ئەگەر لە پێش طەوافدا سەعی بکات ئەوا سەعیەکی دروست نیە وە (ماوردی) و جگە لەمیش دەفەرموون ئەمە کۆدەنگی زانایانی لەسەرە بۆ فەرموودەکەی ابن شریك (ڕەزای خوای لێبێت) هەر ئیمامی إبن القدامة لە (المغني)دا بەرگی (٥) لاپەڕە (٢٤٠)دا دەفەرموویت سەعی بەدوای (طەواف)دا دادێت ٠ واتە دروست نیە سەعی پێش طەواف ٠ ئەمەش ووتە مالیك وشافیعی وخاوەن بۆ چوونەکان ٠ بەڵام عطاء دەفەرموێت دەبێت ٠ وە ئیمام أحمد دەفەرموێت ئەگەر لەبیرچوون بووئەوا دا مەزراوە ٠ بەڵام ئەگەر بە ئەنقەست بوو ئەوا دانامەزرێت وەکە پرسیاریان لێکرد بۆ کاتی نەزانین ولەبیر چوون فەرمووی واتا هیچی تێدانیە لە مەوە زانرا ٠ کە ئەو فەرموودەیەی کە ئەوانەی کردویانە بەبەڵگەی ئەوەی دروستە سەعی پێش طەواف بکرێت نابێتە بەڵگە بۆی چوونکە ئەو فەرموودەیە دوو واتا لەخۆی دەگرێت ٠ یەکەمیان ئەوەیە سەعی پێش (إفاضة) کردووە وەسەعیەکەی بۆهاتن بووە لەبەر ئەوە سەعیەکەی کەوتۆتە دوای طەواف ٠ دووەمیان یان بۆ ئەو کەسانەیە نەیان زانیبێت یان لە بیریان چوبێت نەك بە ئەنقەست ٠هەر بۆیەش لە سەرئەم بابەتە زیاتر ڕۆیشتم چونکە هەندێك هەن ئێستا فەتوای ئەوە ئەدەن کە سەعی پێش طەواف دروستە بە هەموو شێوەیەك . پەنا بەخوا .

ئاگاداری : گەر ئافرەت طەوافی کردبووەوە کە تەواو بوو تووشی حاڵەتی (حیض)بوو ئەوە لەو کاتەدا سەعی دەکات چونکە سەعی بەمەرج نەگیراوە کە لەحاڵەتی پاکێتیدابێت ئیمامی إبن قدامة المقدسي (ڕەحمەتی خوای لێبێت) لە (المغني)دا بەرگی (٥) لاپەڕە (٤٦٠)دا دەفەرموێت : زۆربەی ئەهلی علیم لەسەر ئەوەن کە مەرج نیە کە ئافرەت پاکبێت بۆ سەعی نێوان صەفا و مەروە وەلەوانەی کە ئەمەیان فەرمووە ئیمام عطاء و إمام مالیك و ئیمامی شافیعی و ئەبو ثور خاوەن ڕەئیەکانن هەتا ئەوەی کە ئەبو داود فەرموویەتی . لە ئیمام أحمدم بیستوە فەرموویەتی : ئەگەر ئافرەت طەوافی کرد و دوایی تووشی حاڵەتی (حیض)بوو ئەوا سەعی بەینی صەفا و مەروە دەکات و دوایی سەفەر دەکات : لە عائیشەوە (ڕەزای

---

[٤] البیهقي (٥/١٤٦) ، الدارقطني (٢٥٤٢) : اسناده حسن ، أبو داود (٢٠١٥).

خوای لێبێت) ڕیوایەت کراوە کە فەرموویانە (ئەگەر ئافرەت طەوافی کرد بە دەوری کەعبەدا و دوورکات نوێژی کرد و کەوتە حاڵەتی (حیض)ەوە باسەعی نێوان صەفا و مەروە بکات) رواه الاثرم . تەواو .

١٢/ دروستە بۆ ئافرەتان کە بە کۆمەڵ لە موزدەلیفە دەربچن دوای مانگ ئاوابوون وەڕەمی (الجمرة العقبة) بکەن لە کاتی گەیشتنیان بە (منی) . بۆ ئەوەی تووشی ناڕەحتی و قەڕباڵغی نەبن .

هەر إبن قدامة لە (المغني)دا بەرگی (٥) لاپەڕە (٢٨٦) دەفەرموێت : هیچی تێدا نییە کە (ئافرەت بە کۆمەڵ لەگەڵ پیر و لاوازەکاندا پێش بخرێت ، وەلەوانەی کە کەسوکارێکی لاوازیان پێش خستوە عبد الرحمن کوڕی عەوف و عائیشەن (ڕەزای خوایان لێبێت)) وە ئەمەش بۆچوونی عطاء و الثوری شافیعی و أبو ثور خاوەن ڕەئییەکانن (ڕەحمەتی خوایان لێبێت) وەهیچ جیاوازییەکیان لەسەر ئەمە نەزانیوە . چونکە ئەمە ئاسانییەکە بۆ ئەوان وە بۆ ئەوەیە کە توشی ناڕەحەتی قەرەباڵغی نەبن وەشوێن کەوتنێکە بۆ سوننەتی پێغەمبەر (ﷺ) هەروەها ئیمامی شەوکانی (ڕەحمەتی خوای لێبێت) لە (نیل الاوطار)دا بەرگی (٥) لاپەرە (٧٠)دا دەفەرموێت بەڵگەکان لەسەر ئەوەن کەکاتی ڕەمی دوای دەرکەوتنی خۆرە بۆ یەکێك کە هیچ عوزرێکی شە رعی نەبێت ٠بەڵام هەریەکێك عوزری شەرعی هەبێت وەکو ئافرەتان و لاوازەکان دروستە ئەگەر پێش ئەوکاتەش بێت وەئیمامی نەوەوی لە (المجموع)دا بەرگی(٨) لاپەرە (١٢٥)دا دەفەرموێت شافیعی وهاوەڵانی شافیعی لەسەر ئەوەن کە سوننەت وایە لاوازەکان وئافرەتان پێش بخرێت لە موزدەلیفە بۆ (منی) دوای نیوەی شەو پێش نوێژی بەیانی ٠ بۆئەوەی ڕەمی (الجمرة العقبة) بکەن پێش ئەوەی قەرەباڵغی خەڵك هەبێت وەئەو فەرموودانەی هێناوە کە بەڵگەن لە سەر ئەمە .

١٣/ ئافرەت بۆحەج وعەمرەش قژی تەنها کورت ئەکاتەوە بە ئەندازەی سەری پەنجەکان وەبۆی دروست نییە کە بیتاشێت ٠ بە پێچەوانەی پیاوانەوە هەر ئیمامی إبن قدامة لە (المغني)دا بەرگی (٥) لاپەڕە (٣١٠)دا دەفەرموێت ئەوەی کە شەرعییە بۆ ئافرەتان کورت کردنەوەیە نەك تاشین ٠ هیچ جیاوازیەك نییە لە مەدا لەنێوان زانایاندا ٠ ابن المنذر دەفەرموێت ئەهلی عیلم لە سەر ئەمە کۆن چوونکە تاشین بۆ ئافرەتان ئەتکە٠ وە ابن عباس ڕەحمەتی خوای لێبێت لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) بۆ مان دەگێڕێتەوە کە فەرموویەتی (لیس على النساء حلق ٠ إنما على النساء التقصير)[٥] (رواه أبو داود) . واتا بۆئافرەتان نییە کە قژیان بتاشن تەنها کورت کردنەوە یان بۆ هەیە و ئیمامی علی (ڕەزای خوای لێبێت) دەگێڕێتەوە دەفەرموێت (پێغەمبەر (ﷺ) نەهی کردووە لە تاشینی قژی ئافرەتان)[٦]. و ئیمام أحمد (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرموێت : لە هەموو پەلکێکی بەئەندازەی سەری پەنجەکانی لێ کورت دەکرێتەوە . ئەمەش ووتەی ئیبن و عمر و شافیعی و إسحاق و أبو ثورە (ڕەزا و ڕەحمەتی خوایان لێبێت) . وە أبو داود دەفەرموێت : گوێم لە ئیمام أحمد بوو پرسیاری لێکرا ئایا ئافرەت لە هەموو قژی کورت دەکاتەوە ؟ فەرمووی بەڵێ قژی کۆدەکاتەوە و دەهێنێتە پێشەوە ، ئینجا لە هەموو بەشەکانی بەئەندازەی سەری پەنجەیەکی لێ کورت دەکاتەوە . تەواو .

١٤/ ئافرەتی (حائض) ئەگەر ڕەمی (جمرة العقبة) کردبێت و قژی کورت کردبێتەوە ئەوە لە ئیحرامەکەی دەردەچێت ، وە ئەوانەی بۆ حەڵاڵ دەبنەوە کە لەکاتی ئیحرامدا لەسەری حەرام بووە . تەنها ئەوەنەبێت کە بۆ مێردی دروست نییە بۆ لایەنی جیماع . وە نابێت بهێڵێت هاوسەری ئەم کارەی لەگەڵدا بکات . تاوەکو طەواف دەکات بەدەوری کەعبەدا طەوافی (الإفاضة) . ئەگەر لەم کاتانەدا هاوسەری چووەلای ئەوا فیدیەی لەسەر واجب دەبێت کەئەوەیش سەربرینی مەڕێکە لە مەککەو دابەشکردنێتی بەسەر هەژارانی ناو حەرەمدا . چونکە ئەمە پێش (تحلل الأول)ە واتە پێش ئەوەی کە ئەو شتانەی بۆ حەڵاڵ بێتەوە کە بە ئیحرام بەستن لێی حەرام کراوە .

---

[٥] رواه أبو داود في كتاب المناسك باب الحلق والتقصير (١٩٨٥) بإسناد حسن .

[٦] الترمذي (٩١٤) ، النسائي (١٣٠/٨) .

١٥/ ئەگەر چوە (حيض)ەوە دوای طەوافی (الإفاضة) . ئەوا کەی ویستی ئەگەڕێتەوە بۆ شوێنی خۆی چونکە ئیتر طەوافی (ماڵ ئاوایی) لەسەر نامێنێت بەو فەرموودەیەی عائشە (ڕەزای خوای لێبێت) کە دەفەرموێت : (صفیەی کچی حیی)چووە (حیض)ەوە دوای طەوافی (الإفاضة) ئەمەیان بۆ پێغەمبەر (ﷺ) باسکرد ئەویش فەرمووی (ئەوە دەمانهێڵێتەوە) ؟ عائشە (ڕەزای خوای لێبێت) فەرمووی بەڵام ئەو طەوافی (الإفاضة)ی کردووە بە دەوری ماڵی خوادا ، پاشان چوەتە (حیض)ەوە ئەوجا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی دەی بۆی هەیە بڕوات (متفق علیه) .

وە لە ئیبن عەباسەوە (ڕەزای خوای لێبێت) دەفەرموێت (فەرمان کراوە بە خەڵکی کە کۆتایین کاریان طەوافیان بێت بە دەوری (البیت)دا بێت تەنها بۆ ئافرەتی (حائض) نەبێت لەسەری سوک کراوە) (متفق علیه) وەهەر لە ئیبن عەباسەوە (ڕەزای خوای لێبێت) (کە پێغەمبەر (ﷺ) ڕوخسەتی داوە بە ئافرەتی (حائض) کەدەربچێت پێش ئەوەی طەواف بکات ئەگەر پێشتر طەواف (الإفاضة)ی کردبوو) (رواه أحمد) .

ئەمە وتەی ئیمامی نەوەوییە لە (المجموع)دا بەرگی (٨) لاپەڕە (٢٨١) . دەفەرموێت ابن المنذر فەرمووی ئەمە بۆچوونی زۆری ئەهلی عیلمە لەوانە ئیمام مالك و ئەوزاعی واحمد و ئەبو حنیفة و جگە لەوانیش هەروەها لە (المغني)دا بەرگی (٣) لاپە رە (٤٦١) دەفەرموێت ئەمە بۆچوونی زۆرینەی زانایانی شارەکانە وە دەفەرموێت ئافرەتی کەش کەلە حاڵەتی (النیفاس)دا بێت هەمان حوکمی هەیە چونکە ئەحکامەکانی حائض هەمان حوکمی هەیە لەگەڵ حوکمی (النفاس)دا لەوەی کەچی لەسەرە و چی لەسەر لادەچێت وەك یەك وان .

١٦/ کارێکی باشوو گونجاوە ئەگەر ئافرەت سەردانی مزگەوتی پێغەمبەر (ﷺ) بکات لەگەڵ مەحرەمی خۆیدا بۆ نوێژکردن و پاڕانەوە تیایدا بەڵام بۆی دروست نییە سەردانی گۆڕی پێغەمبەر (ﷺ) بکات چونکە ڕێگری لێکراوە ئافرەت سەردانی گۆڕستان بکات شیخ (محمدبن ابراهیم آل شیخ) موفتی وڵاتی سعودیە (ڕەحمەتی خوای لێبێت) لە (المجموع الفتوی)ی خۆیدا بەرگی (٣) لاپەڕە (٢٩٣)دا دەفەرمووێت ڕاست لەمەدا ئەوەیە کە سەردانی گۆڕی پێغەمبەر (ﷺ) نەکەن لەبەر گشتێتی بەڵگەکان وەلە قەدەغەکردنەکەشدا بۆسەردانی گۆڕستان بەگشی باسی کراوە لەبەر ئەوە بۆهیچ کەسێك نییە تایبەتی بکات تیایدا مەگەر بەڵگەیەکی پێ بێت وەشیخ عبدالعزیز بن باز ڕەحمەتی خوای لێبێت لە کتێبی (التحقیق والإیضاح)دا لاپەڕە (٩١) دەفەرموێت کەکاتێك باسی ئەوەی کردوە کەکەسێك کە چوە مزگەوتەکەی پێغەمبەر (ﷺ) سەردانی گۆڕەکەی بکات فەرمووی ئەم سەردانی گۆڕەی پێغەمبەرە (ﷺ) تەنها بۆ پیاوان درووستە بەتایبەتی بەڵام ئافرەتان بۆیان دروست نییە سەردانی هیچ گۆڕێك بکەن . هەروەك لەپێغەمبەرەوە (ﷺ) هاتووە کە نەفرەتی کردوە لە وئافرەتانەی سەردانی گۆرەکان ئەکەن وە ئەوانەی کە مزگەوت و قوبە لەسەر قەبر دروست دەکەن (صحیح)[٧] بەڵام چون بۆمەدینە ونوێژکردن ودوعا کردن وشتی تر کە شەرعیین لە مزگەوتی پێغمبەردا (ﷺ) ئەوە دروستەو مافی هە موولایەکە .

تێبینی : دیارە ئەم سەردانە ئەگەر بەزۆری و بەردەوامی بێت ، بەڵام هەندێ جار ئەوا هیچی تێدا نییە ئەمە ووتەی شێخ ئەلبانییە (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە (الأدلة الرضیة)ی ئیمامی شەوکانی .

مافی بڵاوکردنەوەی پارێزراوە بۆ سایتی بەهەشت

www.ba8.org

[٧] أخرجه الترمذي في كتاب الجنائز باب ما جاء في كراهية زيارة القبور للنساء الحديث (١٠٥٦) وأخرجه ابن حبان في كتاب الجنائز : باب زيارة القبور للنساء (٣١٧٩) وقال حديث صحيح .